

REJA AVTOHTONIH PASEM KOZ NA PRIMORSKEM

Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica; Tomaž Volčič

AUTOHTONE PASMINE ZA REVITALIZACIJO OKOLIŠA
AUTOHTONE PASME ZA REVITALIZACIJO OKOLJA

INSTRUMENT ZA PREDPRISTOPNO POMOČ
INSTRUMENT PRETPRISTUPNE POMOČI

Namen predstavitve

- Predstavitev pasem koz, ki se redijo na območju Primorske,
- zgodovinski pregled kozjereje v Sloveniji,
- primer ohranjanja avtohtonih pasem, drežniška koza.

Pasme koz, ki jih redimo na Primorskem

- Avtohtone pasme koz:
 - DREŽNIŠKA KOZA

Foto.: mag. Vitomir Bric

- **Mlečni tip** večina rej na Bovškem,
- **Mesni tip** redi se po večjem delu Primorske predvsem na Drežniškem.

Pasme koz, ki jih redimo na Primorskem

- Tradicionalne pasme koz:
 - SLOVENSKA SANSKA KOZA
 - SLOVENSKA SRNASTA KOZA

- PASMİ KOZ ZA PRIREJJO MLEKA

Pasme koz, ki jih redimo na Primorskem

- **Tujerodne pasme koz:**
 - **BURSKA KOZA**

- Mesna pasma koz.
- Uporaba moških živali za gospodarsko križanje

Definicija avtohtonih pasem

Zakon o živinoreji; 2002

Pasma je fenotipična ali geografska podvrsta domačih živali, za katero je značilna frekvenca genov, ki jih loči od ostalih živali iste vrste.

POGOJI ZA PRIZNAVANJE AVTOHTONI PASEM:

- Zgodovinski viri, ki pričajo o izvoru pasme,
- okolje za razvoj pasem je bila R. Slovenija,
- za pasme obstaja rejska dokumentacija,
- za pasmo se pripravi rejski program in vpiše v register avtohtonih pasem
- **INTERES REJCEV**

Razlogi za ohranjanje avtohtonih pasem

- **Genski vidik** (bazen pomembnih lastnosti);
- **Krajinski vidik** (prilagojenost na okolje);
- **Kulturno etnološki vidik** (živi dokaz dela več generacij rejcev določenega območja).

Iskanje zgodovinskih virov

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

RAZVOJ PASEM DOMAČIH ŽIVALI V SLOVENIJI

PRVOTNE, IZGUBLJENE, PRETOPLJENE PASME

UREDIL:
prof. dr. Šalehar Andrej,
zaslužni profesor

Rodica, 11. junij 2012

• www.dlib.si

Lib.si
Digitalna knjižnica Slovenije

napredno iskanje

» išči tudi po celotnem besedilu

E-pošta: _____
Geslo: _____
Registrirani se! Prijavi

Moja knjižna polica (0)

O NAS SODELOVANJE ZA MEDIE KONTAKT ENGLISH

DLIB ZBIRKE BESEDILA SLIKE MULTIMEDIJA POROČILA TEMATSKI PREGLEDOVALNIK

Spezialkarte der Oesterreichisch-ungarischen Monarchie

BESEDILA: časopisje in članki, knjige, visokošolska dela, znanstveno časopisje in članki
SLIKE: 3D predmeti, artoteka, fotografije, notno gradivo, plakati, rokopisi, zemljevidi, razglednice in vedute
MULTIMEDIJA: filmi, multimedijske predstavitve, virtualne razstave, zvočni posnetki
POROČILA: zaključna poročila ARRS

Virtualne razstave

Togo: izgradnja radiotelegrafske postaje v Kamini

Barona Codellija je avstrijska vojna mornarica zaradi njegovih izumov na področju elektrotehnike določila za graditelja radijskega oddajnika za zvezo med ladjami na Jadranu in Dunajem. Radijski oddajnik je bil postavljen v tedanji realki na Vegovi ulici v Ljubljani. več

arhiv razstav

Digitalna zakladnica

Pogosta iskanja

Filozofski slovenski narod Kmetijske in rokodelske novice Raketa Časopis za kritiko znanosti Slovenija Dom in svet Ilustrirani slovenec Škofja Loka francoska književnost Jugoslavija Ivan Cankar Krajinika Edinost Čeje

Na današnji dan

Mnenja uporabnikov

Dokler mi ni prijazna gospodična iz NUK-a povedala, da obstaja tudi digitalna knjižnica, sem po raznih antikvarjatih brez uspeha kot mona iskal neko revijo. Potem sem šel skoro v trenutku našel tisto, kar sem pred tem dolga leta zaman iskal. Hvala lepa za razsvetljenje.

Zakonska pravila o reji in paši koz skozi čas

- **Leta 1150;** določilo mesta TRST o prepovedi reje koz na Krasu,
- **Leta 1724;** Prepoved paše koz v gozdovih,
- **Leta 1833;** Popolna prepoved reje koz na področju Postojne, Kresijski urad Postojna
- **Leta 1884;** Postava o reji in paši koz v Istri (Avstrijsko ilirsko Primorje)

§ 1.

Reja koz v Istri prepovedana je ne samo posestnikom, ampak tudi onim, ki nimajo posestva, izimši primerljive posebnega gosposkega dovoljenja označene v tej postavi.

Brezizjemno je pa prepovedano, da se koze iz drugih dežel gonijo v Istro na pašo.

Postava o reji in paši koz, 1884, 1. člen (str. 19)

- **Leta 1927;** v Italiji sprejet davek na koze

Dovoljenje za posest koz iz leta 1883

O b r a z e c

(k točki 4. ukaza, ozirema §. 7. postave od 11. novembra 1883 dež. zak. št. 11 iz leta 1884).

Zapor. št.

Dovoljenje

za držanje in pasenje koz (§. 7. postave od 11. novembra 1883 dež. zak. št. 11 in točka 4. ukaza od 1. junija 1884 dež. zak. št. 12 iz leta 1884) s pridržkom preklica.

. (ime in priimek)

. (stanovanje in hišna številka)

se dovoljuje, da sme . . . (repov) koz v hlevu držati

držati in jih goniti na pašo na zemljišča (zaznamovanje, lega in njih parcelna) št. po

ipoti na paše in s paše (natanako zaznamovanje poti).

Posebne določbe (§§. 3. in 4. postave).

C. k. okrajno glavarstvo

V

Podpis.

Stalež koz v Istri leta 1890

Rinder Racen 1894

Auf je 1000 Rinder entfallen nach der Zählung

1890:

Natürliches Gebiet	Politischer	Gerichts-	Pferde	Esel, Maulesel und Maulthiere	Schafe	Ziegen	Schweine
	Bezirk						
Bergland	Volosca	Castelnuovo	58	19	2.112	11	510
		Volosca . .					
Hügel- und Küstenland	Rovigno, Stadt		590	2.819	2.533	15	590
	Capodistria	Capodistria	45	441	1.727	10	648
		Pinguente .					
		Pirano . .					
	Mitterburg	Albona . .	37	132	4.812	5	495
		Mitterburg .					
	Parenzo	Buje . . .	120	759	3.750	28	916
		Montona .					
		Parenzo . .					
	Pola	Dignano . .	69	435	6.297	11	345
Pola . . .							
Rovigno, Umgebung .							
Inseln	Lussin	Cherso . .	79	258	17.404	77	533
		Lussin . .					
		Veglia . .					
Ganz Istrien			65	327	4.734	15	571
nach natürlichen Gebieten:							
Bergland			57	19	2.112	9	510
Hügel- und Küstenland			65	421	3.956	12	592
Inseln			79	259	17.404	77	533

Kraj	Št. koz
Koper	10
Rovinj	15
Pula	11
Poreč	28
Volosca	11
Pazin	5
Skupaj	80

Stare pasme koz in njihovo poimenovanje v Sloveniji

V gradivih najdemo za Slovenijo naslednja poimenovanja, ki so značilna za določena območja:

- Domorodne koze,
- navadna domača koza,
- rjava domača koza,
- bohinjska koza,
- tolminska koza,
- Kranjska domača koza
- tirolska koza,
- rjava pincgavska koza,
- sanska koza,
- rjava planinska koza
- rjava alpska koza
- rjava solčavska koza
- koze tratnice

ISTRSKA KOZA ?

Rjava domača koza

Krištof Franc. Gospodarska reja koz (1942, str. 10)

Prvi koraki za izboljšanje pasem koz

- **Leta 1909;** Kranjska kmetijska družba ustanovi društvo za rejo koz v Srednji vasi
- **Leta 1909;** Prvi uvozi koz sanske pasme

Oddaja plemenskih koz.

Prve dni meseca junija bo podpisana družba oddala nekaj nad 100 kozlov in koz čiste sanske pasme (belih mlečnih koz brez rogov).

Prosilci naj prošnje **takoj** vložijo na glavni odbor c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani. Prednost bodo imele kmetijske podružnice, živinorejske in pašniške zadruge ali občine.

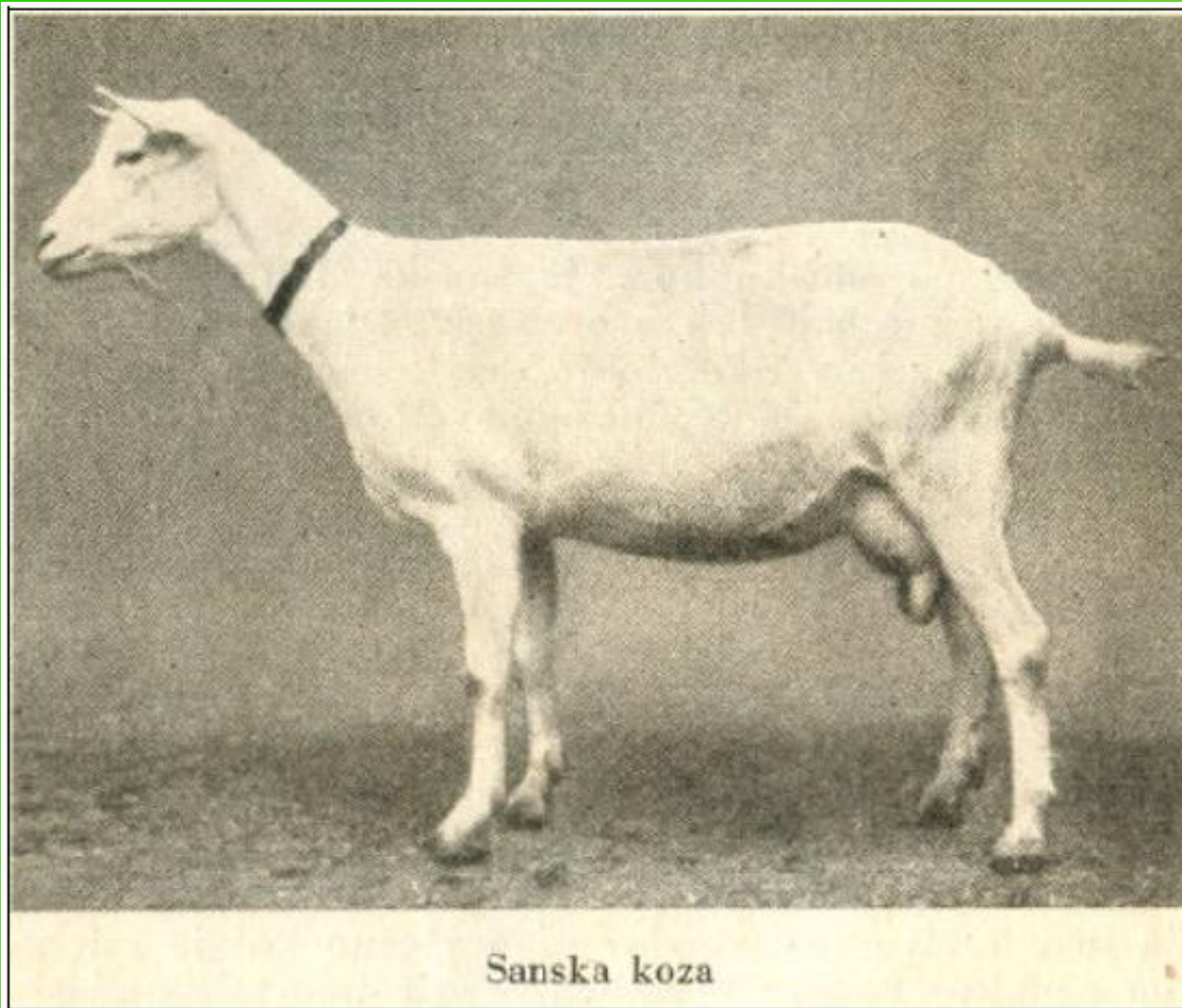
Živali se bodo oddajale le v kraje, kjer imajo primerno kozjo pašo in se že sedaj pečajo z rejo koz.

Oddajna cena bo polovica kupne cene. Mladiči se bodo oddajali do K 20—25, enoletne koze po K 30—40, starejše dobre molznice pa po K 50—60.

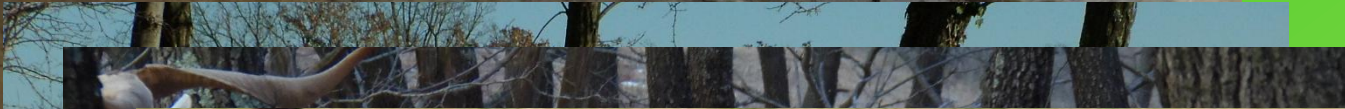
C. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani.

- **Leta 1935;** V Mengšu ustanovijo društvo za umno kozjerejo; podane prve pobude za ohranjanje domačih pasem.

Sanska koza

- Po letu 1909 velik uvoz sanske pasme, tudi v Istro za izboljšanje mlečnosti domačih koz.

Drežniška koza, primer dobre prakse ohranjanja avtohtonih pasem

Okraj	Planina	Število mlečnih	
		koza	ovac
Bovec	Bala	130	464
	Goričica	150	300
	Polovnik	130	130
	Mangart	—	314
	Baban (Žaga)	120	239
	Lepena (Soča)	200	500
	Lemovje	120	500
	Črni Vrh	200	500
	Na Skali	100	500
	V Plazih	100	450
	Zagreben	180	270
	Za Skalo	200	350
	Duple	300	800
	Trbižčina (Trenta)	200	300
	Zajavor	150	200
	Zapotok	190	250
Kobarid	Zaprikraj (Drežnica)	200	1000
	Zaplečem	200	600
Tolmin	Dobrenšica	200	200

Kraj	Št. koz
Bovec	3350
Kobarid	1030
Cerkno	150
Tolmin	1000
Skupaj	5530

Primorski gospodar, 1913

Drežniška koza, primer dobre prakse ohranjanja avtohtonih pasem

Bovška koza v dež. zboru.

Koza je imenitna žival in jako koristna za prebivalce skalnatih gor, kajti ona donša in daje ubogim gorskim prebivalcem skoraj edino in vso hrano. Ni tedaj čuda, da so si prišli v navskrižje kozjerejci in vlada, ki je v zadnjih desetletjih preganjala koze in hotela jih skoraj pregnati iz dežele. Naše gorske občine so se korenito potegovale za svoje neprecenljivo koristne živalice; gosposke pa so jih preganjale kot škodljivce in vničevalce gozdov.

Visoka c. kr. vlada je hotela preporno vprašanje o kozjereji urediti z gubernijsko določbo z dne 13. julija 1844 št. 7507, zopet razglašeni po c. kr. namestništvu v Trstu dne 28. septembra 1870 št. 4590. V oni določbi je napovedala posebno komisijo vladnih in občinskih zastopnikov, da bode odbrala za kulturo sposobna zemljišča od onih, ki so za vsako kulturo nesposobna ter se imajo prepustiti za kozjo pašo. Ne gledé na to določilo je c. kr. okr. glavarstvo v Tolminu precej s r p o stopalo kozam na pete.

„Kat. politiško društvo v Bovcu“ je opetovano se potegovalo za olajšanje

- Zgodovinski viri pričajo o reji koz na Tolminskem in Bovškem,
- Izvor koz je iz alpske-domače koze,
- Interes rejcev za rejo koz in njeno ohranjanje.

Primer ohranjanja avtohtonih pasem, Drežniška koza

- INTERES REJCEV
- Leta 1999 je bila Drežniška koza vključena v program ohranjanja avtohtonih pasem domačih živali,
- popis vseh živali drežniške pasme na območju,
- vključevanje rejcev v program kontrole porekla in proizvodnje (BF in Služba za selekcijo KGZS zavod-GO),
- vključenih 26 rejcev in 200 plemenskih živali,
- zbiranje tkiva za genetske raziskave (genotip in določevanje porekla)

Drežniška koza danes

Danes se na območju Primorske redi okoli 600 koz drežniške pasme

Živali vključene v kontrolo porekla in proizvodnje

Mesni tip

251 plemenic

Mlečni tip

210 plemenic

Primer dobre prakse ohranjanja avtohtonih pasem DREŽNIŠKA KOZA

Primer dobre prakse ohranjanja avtohtonih pasem DREŽNIŠKA KOZA

Primer dobre prakse ohranjanja avtohtonih pasem DREŽNIŠKA KOZA

Proizvodne lastnosti pri Drežniški kozi

- Mlečni tip drežniške pasme

Pasma	MLEKO (kg)			M	B	L	SS	Lak.
				%	%	%	%	dni
	Skupaj	posesano	namolženo					
SRNASTA	532	119	413	3,3	2,9	4,3	10,5	248
DREŽNI ŠKA	368	113	255	4,6	3,4	4,4	12,4	189

Proizvodne lastnosti pri Drežniški kozi

- Mesni tip drežniške pasme

Pasma	Starost koz (let)	Sta. ob prvi jaritvi	Doba med jaritvama	Št. jaritev/kzo/leto	Št. rojenih	Št. živorojenih	Št. rojenih/kozo/leto
SRNA	4,09	509	366	1,00	1,69	1,67	1,69
BURS	2,95	544	320	1,14	1,83	1,76	2,09
DREŽ	4,94	527	370	0,99	1,37	1,32	1,36

ZAKAJ OHRANJATI KOZE

- Kar je bilo nekoč prepovedno, bi danes bilo zaželeno

Problematika
zaraščanja
kulturne
krajine !!

Zauživanje drevesnih vrst

VRSTA	Do sitosti	delne sitosti	Le okušajo	Odklanjajo
Akacija	+			
Lipa	+			
Črni trn	+			
Navadni jesen	+	+		
Divja češnja	+	+		
Bukev	+	+		
Maklen		+		
Robida, Šipek		+		
Črni bezeg		+	+	
Dob, cer, graden		+	+	
Črni bor, brin			+	

Zauživanje trav, detelj in zeli

VRSTA	Do sitosti	delne sitosti	Le okušajo	Odklanjajo
Trpežna ljulka	+			
Travniška latovka	+	+		
Pokončna stoklasa		+		
Bela detelja			+	+
Trav. črna detelja			+	
Navadna nokota			+	
Navadni regrat	+	+		
Navadni rman			+	
Trpotec		+		
Navadna kislica		+	+	
Ripeča zlatica		+		
Kopriva		+		+

Hvala za vašo pozornost!

„Gdi koza dabne, loza tu sabne“

Hrvaški pregovor, Ljubić 1846

INSTRUMENT ZA PREDPRISTOPNO POMOČ
INSTRUMENT PREPRISTUPNE POMOČI